

"ITALIJANSKA KNJIGA JE NAM IN AVSTRIJI NEVARNIŠA NEGO ITALIJANSKI MEČ"

Peter RUSTJA

SLORI, IT-34133 Trst, Via Carducci, 8

IZVLEČEK

Članek obravnava razmerje med objektivno multikulturno podobo Trsta, ki je ob koncu prejšnjega in v začetku tega stoletja privabljal iz bližnjih in bolj oddaljenih območij veliko število priseljencev, ter tržaško municipalistično politiko, ki je razvijala zlasti idejo italijanskega značaja mesta. To idejo je mestna oblast udejanjala na različnih področjih, še zlasti pa na šolskem, kjer je dosledno zavračala možnost ustanovitve občinskih šol s slovenskim učnim jezikom ter s tem ustvarila sliko dveh ločenih etničnih prostorov na Tržaškem: slovenske okolice in italijanskega mesta. Članek prikazuje številne primere negativnih stereotipov, ki so jih tako Italijani kot Slovenci gojili do svojih someščanov, in se zaključuje z mislijo, da je tudi današnji Trst le deloma multikulturno mesto, saj ostaja neitalijanska kultura na robu mestnega življenja, še manj pa prihaja do interkulturnih izmenjav, ki bi temeljile na poznavanju in priznavanju ne le večinske (italijanske), pač pa tudi manjšinske (slovenske) kulture.

Ključne besede: Trst, multikulturnost, interetnični stereotipi

Definicija multikulture družbe iz knjige "All different all equal - Education pack", ki je izšla leta 1995 v Strasburgu na pobudo Mladinskega direktorata pri Svetu Evrope ob priložnosti evropske mladinske kampanije proti rasizmu, ksenofobiji, antisemitizmu in nestrpnosti je napisana kot nalašč za ponazoritev tržaške družbe na prelomu stoletja: bila je družba, v kateri so druga ob drugi živele različne nacionalne, kulturne in verske skupnosti, ki pa v bistvu niso komunicirale med seboj, bila je družba, kjer je bila različnost povod za diskriminacijo, kjer so bile manjšine pasivno tolerirane, ne pa sprejete in ovrednotene.¹

Podobno kot današnje je bila tudi tržaška multikulturena družba iz tistega časa proizvod ekonomskega razvoja, ki je v mesto privabljal številne priseljence ne le iz drugih avstrijskih dežel, ampak tudi iz drugih držav, zlasti iz sosednje Italije, in prisotnosti večnacionalne, torej tudi slovenske, avtohtone skupnosti.

Istočasno z multikulturnim značajem mesta, ki so ga najboljše ponazarjali prav prebivalci različnih kultur, veroizpovedi in jezikov, se je v Trstu razvijala pokrajinska oz. municipalistična ideja,² ki je s časom postala prava ideologija tržaške politične elite, njen politični program in vrednota, temeljila pa je na partikularnosti Trsta - bistvo te partikularnosti je bil italijanski značaj mesta. To je zožilo multikulturno dimenzijo mesta na percepcijo, da je Trst namesto mesto številnih kultur postal le mesto z izrazitim italijanskim predznakom.

Iz političnega prostora so se te miselne ideje selile tudi v vsakodnevno življenje. Stereotipno pojmovanje sedanjosti in preteklosti je bilo funkcionalno političnim interesom večine in je na zelo učinkovit način posredovalo vrednote italijanstva in pravice do samostojnostnega kulturnega, jezikovnega in administrativnega življenja mesta širšemu delu populacije. Ideja politične elite o Trstu je postajala del kolektivne zavesti italijansko go-

1 "Multicultural societies: Different cultures, national, ethnic, religious groups all living within the same territory but not necessarily coming into contact with each other. A society where difference is often viewed negatively and forms a major justification for discrimination. Minorities may be tolerated passively, but not accepted or valued. Even in cases where there are legal rights designed to stop such practice the law may not be enforced uniformly." (Brander, Cardenas, Gomes, Taylor, Vincente Abad, 1995, 23)

2 Prim. Negrelli, 1978.

vorečih v tem mestu. Zlasti obvladovanje magistrata je omogočilo tudi uspešen prodor na področju mentalitete. Nezanemarljivo vlogo je pri tem odigralo izobraževanje. Tržaška občina je ustanovljala občinske šole vseh stopenj z italijanskim učnim jezikom v samem mestnem središču kot alternativo državnim (nemškimi), za Slovence pa so bile ljudske občinske šole na razpolago le na podeželju. Vsaka prošnja glede ustanovitve občinske šole s slovenskim učnim jezikom v mestu je bila dosledno odbita z argumentacijo, da imajo pač Slovenci svoje šole že v okolici, v mestu pa slovenščina nima domovinske pravice. Občina je imela tudi pravico določati učne programe in nameščati kadre v šolah, ki so bile v njeni pristojnosti. Eden izmed pogojev za potrditev namestitve učitelja v okoljskih, torej slovenskih šolah³ je bilo znanje italijanščine, medtem ko je bilo poučevanje slovenščine na italijanskih šolah povsem odsotno.

Tudi poskusi uvedbe slovenskega jezika v občinske šole z italijanskim učnim jezikom so bili obsojeni na propad.⁴

Obstoj slovenskega podeželja je bila pravzaprav

sprejeta danost,⁵ prisotnost Slovencev v samem mestu pa ne. Tisti, ki se je naselil v Trstu, je bil enostavno obsojen na sprejemanje kulture in jezika večine - italijanščine.

Slovensko identiteto so priznavali le prebivalcem okolisa, ki so živeli izven mestnega obzidja. Stereotip Slovenca je bil seveda antiteza avtostereotipa tržaškega meščana: Slovenec je lahko bil le kmet, zaradi svoje neizobraženosti tudi ni mogel (in ni smel) imeti enakih možnosti za izobraževanje v svojem jeziku.⁶

Zanimiv je tudi opis Slovencev v Trstu, ki ga podaja v dopisu italijanski konzul v Trstu: Slovenci v Trstu so na začetku 80. let prejšnjega stoletja bili neizobraženi, kulturno zaostali, s pomočjo avstrijske vlade in lastnega dela pa so se tako na ekonomskem kot na šolskem področju povzdignili na višjo stopnjo razvoja. Zlasti češka pomoč jim je dovolila, da so si ustvarili pomembno ekonomsko in bančniško strukturo. V poročilu tudi omenja, da je slovanska invazija italijanskih mest Primorske, akciji političnega delovanja slovenskih in hrvaških organizacij.⁷

Omenjeno poročilo razkriva italijanski prastraš pred

- 3 Iz zapisnika seje mestnega sveta z dne 12.10.1868 izhaja, da so bile namestitve učiteljev okoljskih sol začasne, z obvezo polaganja izpita italijanščine v roku dveh let na italijanskem učiteljskem v Trstu ("Queste nomine sono dichiarate provvisorie coll'obbligo a ciaschedun maestro di assoggettarsi entro due anni ad un esame di lingua italiana presso la scuola magistrale in Trieste").
- 4 Dr. Luzzato je med razpravo o predmetniku nove občinske realkle v Trstu na seji pokrajinskega sveta dne 12.12.1873 odpravil možnost poučevanja slovenščine na tej soli z ugotovitvijo, da je poučevanje slovenščine "nerealno", saj preko nje ni mogoče odkrivati razvoja pozitivnih znanosti, kot je to npr. mogoče z znanjem nemščine, francoščine ali angleščine, učenje slovenščine pa bi ne pomagalo niti za stik z okoljanci, saj se slednji, z izjemo šolanja v slovenskem jeziku v pivih dveh razredih, izobražujejo v italijanščini.
- 5 To potrjuje tudi šolski zakon iz leta 1861, ki je dovolil šole s slovenskim učnim jezikom le na podeželju, jezik občinskih sol v mestu pa je lahko bil le italijanski.
- 6 Na seji 10.6.1871 je poslanec Ferluga izjavil, da jezik tržaških okoljancov ni slovenščina, ampak kranjsko narečje, ki ga govorijo z italijanskim naglasom in z besediščem italijanskega izvora; primeren je kvečjemu za uporabo v kmečki koči, ne pa kot učni jezik v šoli: (...) "La lingua parlata nel nostro territorio non è neppure la lingua slovena; la lingua del territorio è un dialetto carnolino e se vogliamo anche sloveno; parlato con puro e netto accento italiano, con metà, se non due terzi di parole italiane, con frasi e dizioni italiane, tradotte male nello sloveno, con una comucopia di parole così scarsa, che resta sempre limitata agli utensili rurali di cucina, di cantina e di stalla, e neppur in questo proposito basta, perchè si riscontrano le parole seguenti: zappa, stangolin, badil (...) La lingua parlata nel nostro territorio è pertanto un dialetto comolto, un gergo, un patoi che deve essere confinato nella capanna e nel crocchio del contadino. La lingua parlata nel territorio dunque, siccome un dialetto guasto, non può aspirare all'onore di cattedra che le invoca l'onore preopinante. Ed è appunto per ciò che questa lingua non si presta all'insegnamento, che devo ritenere che non la possa ammettersi all'onore della cattedra". (Resoconto stenografico della XV seduta pubblica del Consiglio del dì 10.6.1871, 220).
- 7 Ricordi personali di trentacinque anni fa, quando ero a Trieste all'inizio della carriera, permettono di precisare le aspirazioni di razza fin da quell'epoca lontana, fra gente allora rozza all'estremo, priva di coltura, non ancora favorita per fini politiche dall'autorità governativa o in misura di molto minore di quanto d'allora in poi. Sulle balze del Carso, sui poveri casolari degli Sloveni raggruppati nella brulla campagna devastata dalla bora, ben spesso ho visto sventolare non già la bandiera austro-ungarica, bensì la slava, il vessillo russo; e nei lor tabor assemblee nazionali all'epoca dell'occupazione della Bosnia-Erzegovina come della guerra russo-turca i loro voti erano per il trionfo degli slavi, degli eserciti dello czar liberatore. Il lungo lavoro dell'amministrazione governativa austriaca coll'intento di paralizzare l'influenza dell'elemento italiano col favorire Sloveni e Croati, aiutò costoro potentemente nelle conquiste morali e materiali; ma i benefici della resurrezione e del progresso loro intellettuale ed economico li attribuiscono in menoma parte a tale opera in realtà essi, grado grado, per virtù propria, collo sforzo angoscioso di chi sente la propria inferiorità secolarmente esistente e rinfacciata, seppero conquistare una posizione sociale meno dimessa; coll'istruzione scolastica, colle associazioni diedero ai piccoli centri comerciali, molto numerosi, un vigoroso carattere nazionale. Da lontane regioni della monarchia, ove razze slave più favorite nelle vicende storiche conservano una condizione morale ed economica, se non politica, infinitamente superiore, ricevettero ampio, costante, progressivo aiuto in tutte le loro conquiste morali ed economiche. In special modo gli Czechii della Boemia diedero loro il più generoso concorso nell'opera di redenzione, così che oggi tutta una potente organizzazione economica e bancaria coi suoi centri a Trieste e a Lubiana sta creando agli Slavi una posizione marcatissima nei commerci e nelle industrie della regione. (...) L'invasione delle città italiane del Litorale è assioma delle molteplici organizzazioni croato-slovene, con scopo più o meno politico, ed esse lo dichiararono esplicitamente nelle loro assemblee, nei loro periodici, per bocca dei loro rappresentanti politici ed amministrativi. (MAEAS, SAAPP, 1912)

sovražno okolico. Bojazen pred taborom v Dolini leta 1878, ki bi lahko povzročil vdor Slovencev s podeželja v mesto,⁸ in strah pred ekonomsko dominantno pozicijo Slovencev, katerim seveda pomagajo drugi, finančno močnejši Slovani, sta le dve zunanji sliki istega miselnega vzorca. Pojave tega "prastraha" je mogoče razbrati v številnih člankih in dopisih, ki so jih objavljali tržaški časopisi iz tega časa. Nanje se je seveda oglašala tržaška *Edinost*, ki je odločno komentirala in obsojala članke, ki so med italijanskim prebivalstvom razširjali občutek, da so prebivalci okolice negativno razpoloženi do meščanov. Do tega naj bi prišlo po zaslugi nekaterih prenapetih okoličanov, ki skušajo razdvajati sicer enotno mesto in okolico z nezaslišanimi pretenzijami, kot so uporaba jezika v javnosti, večje zastopstvo okolice v izvoljenih telesih, uvedba slovenskih šol itd. Poleg tega pa so bili okoličani krivi tudi za druge stvari, ki so se skoraj ciklično pojavljali pred volitvami ali po njih. Po volitvah iz leta 1885 so npr. žene boljših tržaških družin sklenile, da bodo bojkotirale slovenske krušarice, mlekarice in perice, da bi ne podpirale tistih, ki so na volitvah glasovali za Nabergoja.⁹ Podobno zgodbo lahko zasledimo v *Edinosti* 31.3.1896, in sicer v zvezi s pritožbo tržaških pekov. Slednji so se pritožili proti branjevcem, ki so preprodajali kruh, in okoličankam, ki so prodajale "nezdrave" bige (ki pa so bile zelo všeč meščanom). *Edinost*

je ob tej priliki zapisala, da je to akcija ne vseh pekovskih mojstrov, saj so bili peki povečini Slovenci ("Doktor pek" in "vojska proti bigam", *Edinost*, 1896). Podobno se je dogajalo s pericami, ki so jih le slab mesec kasneje obtožili, da prenašajo v mesto jetiko in druge bolezni, ker perejo perilo premožnih meščanov v mlakah (Zopet vojna proti pericam, *Edinost*, 1896).

Podoba Italijana, ki izhaja iz takratne slovenske publicistike, ni nič manj negativna. Tudi italijansko populacijo v Trstu so sestavljali tako avtohtoni prebivalci kot številni priseljenci, ki so v Trst prihajali iz sosednje Italije iz ekonomskih razlogov. Članek *Edinosti* leta 1886 zapiše, da v delavskem razredu prevladujejo "napol nagi in črni Lahi", v isti sapi pa zapiše, da "okoličani in drugi sorojaki naši doma vendar nekoliko posestva inajo, da jim ni treba v mestu si zaslužka iskati. Toraj v tem ko je morda večina bogatih trgovcev in veleposestnikov laška - so slovanski nižji posestniki v večini." (Slovani v Trstu, *Edinost*, 1886).

Pojem večine in manjšine je bil, tudi tedaj, zelo relativen. Tržaški Slovenci so radi poudarjali avstrijsko identiteto mesta in svoje avstrijsko državljanstvo tudi v kontrapoziciji z Italijani - regnicoli, skratka tujci.¹⁰

Kontrola tržaškega magistrata je tudi na področju zaposlovanja dovoljevala kontrolo nad delovnimi mesti, in sicer tudi brez razpisa natečajev je večina (torej

8 *Edinost* je 26.10.1878 priobčila članek z naslovom "Strah pred Slovani": "Minoli teden se je razširila vest po Trstu, da pride mnogo Slovencev iz okolice v mesto, i da napravijo demonstracjo. To proglašamo ina za grdo laž onih, kteri bi radi v mestu mirno prebivalstvo proti okolicí nadrazili. Enako zavračamo laž, ktero li Cittadino št. 249 prinesei, da je deputacija okoličanov kmetov v uredništvo prišla s prošnjo, naj proti demonstracijam, katere nameravajo neki čitalnicarji napraviti, protestira. Ako je v istini kaka deputacija v uredništvo Cittadina prišla, tedaj je morala najeta biti od kake svojati, da v okoliški opravi zabavlja. Nam ni treba demonstracij, opominjamo le na neko pesem, ki se je pred leti v Trstu peta splošno: Italiana e la nostra favella/ Ma cor Slavi e Germani viviamo/ Siam fratelli per l'Austria giuriamo/ Che fe grande la nostra città. Kdor je tega mnenja, ta je naš prijatelj, kteremu radi vsak čas roko podamo. Kdor pa ima črno vest, gotovo se boji ter ima strah pred onimi, kterim krivico dela. Naj bi li Cittadino vzdignol vizir in pokazal obraz ter imenoval ono deputacijo, ktero ga je v njegovem uredništvo počestila, radovedna je vsa okolica na plemenitaše laži in vohunstva."

Odbor političnega društva *Edinost* je v zvezi s temi govoricami poslal 22.10.1878 na policijski komisariat na Koloniji sledeče sporočilo: "Vase blagorodje! Ker se razni glasovi po mestu čujejo o taboru in prihodu Slovencev itd. in ker ni zaupati nepošteni italijanski stranki, ki vedno proti vsem kar je avstrijskega raje, se je nadejati tudi pri taboru v Dolini kakih petardistev in bog ve kake nakane vse to italijansko revolucionjskomita goji. Zatoraj se obrača odbor *Edinosti* do slavnega c.k.vodstva komisarijata, da bi blagovoili na to delati, da bi policijska direkcija poslala dva detektiva, kteri uže nekoliko poznajo izmeček laških hudobnežev, da bi čuvala nad dohajajočem ljudstvom. Kar se za mir tiče je uže vse tam oskrbljeno od županstva. Te dva detektiva tudi radi plača odbor kolikor bode stalo. Nadejaje se uspešnega odgovora ima čast podpisani biti z odličnem spoštovanju. Dožinar."

Ravno ko sem pismo zavil, mi je po pošti prišlo priloženo izdajsko pismo na predsednika Nabergoja, pa ker sem jaz društveni tajnik smem odpreti pismo, ki je bilo kot na politično društvo naslovljeno. Po moji sodbi bo to kak agent trgovine, ker je naslov iz guida schematicca izveti. Zagotavjamo, da od naše strani ni nikdar na misel prišlo kaj takega pridiť v Trst na tepež ali najmanjši demonstracijo narediti, kar bi res potrebno bilo ako bi v stem javni mir ne kalil. Prosem da bi to tudi tajno vstalo ker potem bi naši sovražniki triumfirali. Dožinar". Omenjeno pismo pa se glasi: "Avendo noi Triestini cara la nostra Città e non dal disprezzo di certi schiavi da voi guidati e neltempo stesso avendo intesa, che i vostri hanno intenzione di fare una entrata in città in massa per provocarci, vi invitiamo a decidervi, che dal canto nostro saremo pronti a darvi la seconda lezione, pregandovi ad avvertirci un qualche giorno prima." (Ker mi Tržačani ljubimo naše mesto in ga ne sovražimo kot nekateri sužnji, ki jih vi vodite in ker smo ob enem slišali, da nameravajo vaši skupinsko priti v mesto z namenom, da bi nas provocirali, vas prosimo, da se odločite, saj z naše strani smo pripravljeni vam dati drugo lekcijo, prosimo pa vas, da nas obvestite nekaj dni v naprej) (AST, Pol. ris., b. 276).

9 *Edinost* poroča v članku "Post festum" dne 13.6.1885 o bojkotu italijanskih kupcev do branjev in krušaric zaradi zmage Nabergoja na volitvah. Podobne članke je mogoče zaslediti tudi 17.6. in 20.6.1885.

10 Po podatkih *Edinosti* naj bi v Trstu leta 1894 bilo 160.000 prebivalcev, 60.000 do 70.000 od teh Slovencev, 40.000 pa italijanskih državljanov. Avtor članka "Ali je Trst zgubljen za nas?" (*Edinost*, 1894) se zaradi tega sprašuje, koliko je pravzaprav avtohtonih Italijanov v Trstu, ter podčrta prevelik vpliv italijanskih podanikov v mestnem življenju.

italijanska nacionalna stranka) lahko zaposlovala v institucijah, ki jih je financirala občina (od samega magistrata do občinskih šolskih ustanov) (Millo, 1989, 133).

Razprava v tržaškem mestnem svetu glede pretepa delavcev iz Romagne v Šklednju leta 1897 ponazarja, da je bilo vprašanje delavcev iz sosednje Italije ne samo del nacionalne kontrapozicije, pač pa tudi socialne narave. V razpravi se ta dva vidika prepletata, saj se z italijanske strani trdi, da je do pretepa prišlo, ker so bili delavci pač italijanske narodnosti, medtem ko slovenski poslanci izjavljajo, da je šlo za nasilno dejanje, ki pa ima svoj vzrok v pomanjkanju dela in kruha med krajevnim prebivalstvom. Podobna nasilna dejanja so se npr. dogajala tudi nad italijanskimi delavci v Švici in Franciji, povod za to pa so bile slabe razmere zaposlovanja. Slovenski poslanec Gorjup je med razpravo izkoristil priložnost, da je izjavil, da je pač v Italiji pomanjkanje kruha tako, da morajo Italijani s trebuhom za kruhom v druge države po delo. To je seveda razjarilo italijanskega poslanca Benussija, ki mu je odvrnil, da je tudi na Kranjskem in Češkem pomanjkanje kruha, da morajo ti ljudje po delo v Trst. Gorjup mu je nato odgovoril, da če ni omenil Slovencev in Čehov, je to storil iz preprostega razloga; oni namreč ne gredo iz lastne države, saj so avstrijski državljani: "Jaz sem Avstrijec in ne Italijan: Italijani so zame tužci, Čeh ali Kranjec pa sta Avstrijca kot jaz".¹¹

Nič manj značilno za tržaško stvarnost pa je bilo poročanje o kolonialnem pohodu Italijanov v Eritreji. Italijanski dnevnik *Il Piccolo* je dogajanje iz Eritreje poročal iz italijanskega zornega kota, Edinost pa je italijansko kolonialno željo vzporejal z nacionalnim nasiljem v tržaški okolici. Italijani v obeh primerih z na-

siljem uvajajo lastno kulturo na škodo kulture avtohtonih prebivalcev.¹²

Ogroženost Slovencev s strani italijanskega okolja se pojavlja na različne načine.

Leta 1876 je npr. v občinskem svetu slovenski poslanec Nabergoj v razpravi glede pouka slovenščine in italijansčine v šolah izjavil, da se Slovenci "ne bojimo ital. jezika kot se oni (Italijani) slovenščine".¹³

Josip Godina Vrdelski se je o tem vprašanju izrazil dvakrat: "Terdil in tudi dokazal je Josip v isti svoji uže omenjeni knjigi,¹⁴ da zelo potrebno in koristno je za okoličane znanje in raba tudi italijanskega jezika, ker dobičkonosnih del in opravil iskati in dobivati morajo si vendar tudi v bližnjem mestu, še celo več, se ve da, kakor si jih mnogo tujcev tam išče in dobiva (terzaška okolica je zdaj večidel v revah in nadlogah); pa da znanje in raba slovenskega in italijanskega v njem utegne jim bolj koristiti, kakor samega slovenskega, ako ima se, kakor gre, ozir na terzaške in okolične razmere (saj Terst ne daje se spremeniti v slovensko ali sploh v slavjansko mesto; to je gotovo, žalibog!). Po sadašnjih, zanje napravljenih šolah, v katerih se učita obedve jezika, dana jim je zadostna mogočnost, da se dosega dobri namen, kateri imel se je gotovo s takošno naravo; z učenjem samo slovenskega jezika ali samo v njem ne more iti prav v terzaški okolici, ako se resno hoče ji pomagovati, naj pa le trobijo neki prenapeteži, karkoli jim ljubi." (Godina-Verdelski, 1879, 177-178).

Strah pred italijansko kulturo in jezikom je bil povezan zlasti s prodiranjem slednje v okolico.¹⁵ Zlasti proti koncu 80. let prejšnjega stoletja so v krogih politične večine tržaškega magistrata začeli s temeljitejšo politiko obvladanja celotnega tržaškega ozemlja, to je

- 11 Consiglio della città di Trieste, Seduta pubblica 12.6.1897, 86-92. Že 29.7.1896 lahko v Edinosti zasledimo poročilo o domnevnem pretepu mestnih izletnikov v Šempolaju (Zopet "sramota okolice"). Tržaški Piccolo je takrat izrabil priložnost, da je italijanski meščanom predlagal namesto izletov po slovenskem Krasu raje izlete v Furlanijo.
- 12 Značilen je naslov, ki ga je Edinost izbrala za članek na to temo z dne 31.12.1895 - fuori lo straniero. Iz Edinosti lahko tudi zvmemo, da so Slovenci na Proseku proslavili italijansko kapitulacijo v Makaleju in kot protiutež snovanju Lege na Proseku darovali za CMD (Fiasco! Edinost, 1896).
- 13 Resoconto stenografico della XXXIV seduta pubblica (straordinaria) del Consiglio del dì 6.7.1876, 622: "Debbo poi dichiarare che noi non abbiamo nessuna paura della lingua italiana, che anzi noi l'amiamo come amiamo la nazione italiana come vicina e sorella; noi non siamo come loro che hanno tanta paura della lingua slovena."
- 14 Prvič je namreč o tem zapisal v knjigi Opis in zgodovina Tersta in njegove okolice pa še marsikaj družega o slavjanskih zadevah, 1870, 97-98, in sicer: Treba je tedaj resnega in krepkega ravnanja in prizadetja, da se šole dobro napravijo, in da se okolična mladina v prihodnje drugači in bolje uči kakor se je dozdaj učila, sicer ji ostane vedno le jalovo delo, ki skorej nič ne daje; treba je pa, da se tudi v italijanski pisavi dobro izuri; to ji bo gotovo čedalje bolj odpiralo in pospeševalo pot do službe, ki ji vtegne več dobička prinašati. Brež nje ne bol šlo in ne more iti v Terstu, kjer se sicer radi v službo jemljejo mladeniči, ki govore tudi slovenski jezik. Nije straha, da se bo ona zato svoji narodnosti izneverila. Da je mnogo Slovencev pri trgovini ali pri kakem rokodelstvu tudi v Terstu, ki umejo popolnoma italij. jezik, in da so pri vsem tem zvesti našemu narodu, to nam je znano zadosti; sicer jasen dokaz nam daje zastran tega posebno že tudi število taci Slovencev kot udov Rojanske čitalne, ki so sem prišli od drugih krajev. Le sloge, in pa skerbi je treba, da se obvaruje na vso moč slovenski duh tudi tukaj, zlasti po večkratnem izdajanju kakega dobrega narodnega časnika, in po osnovi dobrih in pravih čitalnic ali bralnic (ne tedaj kerčem ali plesavnic namesto njih!). Take čitalnice so zelo koristne, ako ne zdvijajo, in pa po tem pametnih ljudi ne plašijo. Tako bo šlo srečno, in omenjeni strah popolnoma izginil.
- 15 Članek Sv. Križ - Abesinija (Edinost, 1896) ima kot izhodišče omenjeno vojno v Abesiniji, v bistvu pa se nanaša predvsem na kriško situacijo: Nikar nas ne glej tako začudeno, spoštovani čitatelji Sveti Križ na tržaškem ozemlju je sicer res nekoliko oddaljen od bojnega polja abesinskega, vendar sta si to naše prijazno selo na tržaškem ozemlju in pa Abesinija v resničnem sorodu v toliko, da je usojeno obema, da jih po vsej sili skušajo osrečiti - z latinsko kulturo. Po vsej sili, smo rekli. Kajti v Sv. Križu so zašli gospoda svojim

mesta z okolico. Za doseg tega cilja je bilo seveda potrebno imeti vsaj nekaj zaledja na podeželju. Poleg sol italijanske Lege Nazionale velja omeniti ustanovitev društva Concordia leta 1885.¹⁶ Prvi predsednik Concordie je bil tisti Leopold Mauroner, ki je 12 let kasneje na volitvah premagal poslanca Nabergoja prav v okoliščinski kuriji. Strah pred italijanizacijo okolice se pojavlja v Edinosti tudi v zvezi s prirejanjem plesov in veselic, na katerih je bilo vse bolj prisotno italijansko (torej tržaško) petje namesto tradicionalnega slovenskega; s prevzemanjem teh značilnosti sta počasi izginjala okoliščanski jezik in kultura: vpliv italijanščine je Edinost predstavljala celo kot kulturni in npravstven propad.¹⁷

Posebna pozornost za ohranjanje slovenske identitete in jezika je v člankih tržaških časopisov tega obdobja bila namenjena družini. Družina ni bila le prvotno jedro družbe in kraj prve socializacije, ampak tudi eden izmed krajev jezikovnega in etničnega boja, lahko bi celo rekli metafora celotnega medetničnega boja, ki se je bil izven domačih sten. Problem nacionalne vzgoje, to je vzgoje v domačem jeziku in v narodnem duhu, se je začel prav v družinskem krogu. Zaradi tega je iz člankov razvidno, da so se zavzemali za ustvarjanje take družine, kjer bi se omenjeni tip vzgoje lahko najboljše razvijal, to je družina narodno zavednega domoljuba in narodno izobražene žene. "Vsakdo mora gledati na to, da se ne sam, ne prijatelji in znanci ne ženijo z Italijankami, da v družinah ne cvetajo laški." (Od kod nam dohajajo renegatje, Edinost, 1889).

Poroka s pripadniki druge narodnosti je v nekaterih člankih "Edinosti" predstavljena kot narodno izdajalstvo oziroma zavesten odmik od ideje slovenstva, po drugi strani pa je bilo to v tedanji slovenski družbi v Trstu že zelo prisotno.

"Na družino in družinsko življenje moramo najbolj paziti, to mora biti slovensko, potem ni in ne more biti nevarnosti za našo narodnost. Da pa to dosežemo, moramo si jemati slovenska dekleta za žene. Svoji k svojim! Proti temu grešimo mi Slovenci kaj radi in to vsi brez izjeme, inteligentni možje kakor preprosti delavci. Uglajeno vedenje, zvitost in razvade tujih žensk bolj mikajo naše ljudi nego preprostost in krepost naših deklet. Da, pripeti se le premnogokrat, da ujame našega moža v svoje mreže lokava ptujka, ki nema zmisla ni za gospodinjstvo ni za družinsko hišo, ampak le polno vrečo slabih lastnosti in pogubnih zahtev... V družini je mati vladarica, ona vzgaja otroke, od nje se uče dobremu ali slabemu. Naši mladeniči si morajo torej med domačimi dekleti izbirati družice; te edine je bodo razumele, te se jim bodo dale voditi, one same zmorejo krepostno in narodno odgajati otroke. Koliko hčerk bogatih slovenskih roditeljev podalo je že roko in imetje našim nasprotnikom, dočim nam tujke ne donašajo nič drugega nego kvar! Ako se Slovenka uda za tujca, odreče se svojej narodnosti, ako si pa nasprotno Slovenec vzame tujko, odreče se on, mož njej na ljubo svojemu narodu in jeziku! To je pač zalostno in pogubonosno za naš narod in našo bodočnost. To je največje zlo v našem narodnostnem

širjenjem "kulture" v navzkrižje celo z državnim šolskim zakonom, ki ne dopušča, da bi se nedolžni šolski otroci predstavljali sleherni hip iz šole v šolo kakor figure na šahovni deski. Kar je protizakonito, to ima na sebi znak nasilja. Tam doli na bojnem polju pa je tekla celo kri v potokih, in kjer je kri - tam je nasilje. Vidite torej: tu in tam nasilje za širjenje - kulture! (...) Prava resnična kultura ne treba zvijače in nasilstva na svojem triumfalnem sprevodu: ona zmaguje po svoji lastni vrednosti, po svoji lastni vrednosti, po svoji lastni moralni sili, zmaguje pridobivaje - glave in srca! Take kulture mi ne branimo in pred širitelji take kulture bi ne bila nikdar v nevarnosti tudi - naša narodnost; kajti vrhni izraz prave kulture, one kulture, ki hoče plemeniti srca in jačiti čut prava in pravičnosti, je ta, da se nikdar ne dotakne onega, kar je tuja - last, bodisi moralna ali materialna. S tako kulturo nam pridite v Sv. Križ ali kamor si bodi in zagotovljeni smete biti, da vas vsprejemno, kakor je običaj - med civilizovanimi in poštenimi narodi. Toda "kulturo", kakršno hočete širiti v Sv. Križu z vašimi sedanjimi sredstvi, tako kulturo odklanjali bodemo vsikdar in železno doslednostjo in onega, ki nam hoče usiljevati tako "kulturo", smatramo in smatrali bodemo svojim nevarnim nasprotnikom. Italijanska-svetokriška kultura ni po našem okusu. In tej povsem slična je italijansko-abetesinska kultura. (...)

16 Društvo je kot cilj navedlo zblíževanje, zvezo in slogo med prebivalci okolice in mesta. Društvo bo skrbelo za prave potrebe okolice pri oblasteh, za vzgojo in izobraževanje, posebno pozornost bo posvečalo učenju italijanskega in slovenskega jezika, zavzemalo se bo za razširitev aktivne in pasivne volilne pravice, ob volitvah pa bi društvo predlagalo primerne kandidate za politična in občinska predstavništva. Med cilji društva je tudi navedena želja, da naj se v tržaški občini v posvetnih in cerkvenih funkcijah preferenčno namestijo ljudje, ki imajo tu rezidenčno pravico. Med sredstvi za uveljavitev teh ciljev so navedene seje, javni shodi, predavanja in peticije. (La Società ha per iscopo di propugnare e favorire l'unione e la concordia fra gli abitanti del territorio e della città di Trieste di rendersi interprete dei veri bisogni di quelli presso le autorità competenti e promuovere la loro educazione e la loro istruzione con particolare riguardo allo studio della lingua italiana e slovena, di estendere il diritto elettorale attivo e passivo, di proporre idonei candidati alle rappresentanze politiche e municipali e di interporre i buoni uffici presso le autorità politiche affinché in questo Comune alle cariche civiche ed ecclesiastiche e nelle scuole siano in preferenza destinate persone che qui abbiano il diritto d'inscolato. La Società intende raggiungere tali scopi mediante riunioni, fra gli associati, adunanze popolari, letture, petizioni, diffusione di scritti rispondenti ai propri scopi ed in generale mediante tutti i mezzi consentiti dalle leggi.) (AST, Pol. Società b. 40) iz programa skratka izstopa želja, da bi društvo prevzelo vlogo predstavnika slovenske okolice namesto političnega društva Edinost.

17 Italijanskemu vplivu pripisujejo med drugim ritualne pretepe ob plesih, kjer se poje italijanske pesmi in kvarti slovenski posluh (Ples, Edinost, 1887), in kletvice v "kulturnem jeziku" (Iz spodnje okolice, Edinost, 1891). Italijanske pesmi so po vaseh prepevali slovenski pevci-odpadniki (Iz spodnje okolice, Edinost, 1896). Posebno izpostavljene so bile ženske, ki so se kmalu nalezle surovega in razuzdanega italijanskega petja ter seveda tudi pohujšljivih plesov (Tržaška okolica, Edinost, 1885).

„Doktor pek“ in vojska proti „bigam“. Tržaška pekovska zadruga postala je hkrati jako „štirianska“. Postavila se je na strogo zdravstveno stališča ter pridela križarsko vojsko proti branjevci, — ki pa kupujejo po našem menenju kruh pri peklih in ga prodajajo iz druge roke — in pa proti okolščanskim „bigam“, ki delajo pekem „nezaslišano konkurenco“, ker namreč „biga“ — ugasjajo obilnost. A slavna pekovska zadruga pokazala se je, počenša to vojsko, zelo učeno, tako učeno, da bi človek mislil, da so med gospódo tržaškimi peki zgolj „doktorji-zdravniki“, ki se kar na neenkrat bore za zdravje ubogih Tržčanov, kojim pravi stašna nevarnost v tem, da si kvarijo železce z „bigami“, koje izdelujejo in „mečkajo“ okolščanke, ne da bi kdo nazival, kako in iz kakšnih tvarin „mečkajo“ svoje „biga“. In vrlo načelstvo tržaške pekovske zadruge je zato rej v strašnem strahu, da ne bi dobil ta ali oni morda celo — kolere, koler je povzil drugi kruh, razven onega, ki ga je kupil pri tem ali onem laškim duhom nadaljšjenem peku, ter v tej svoji skrbi za „blagor bližnjega“ (?) uotožilo je omenjeno načelstvo pritožbo na mestni magistrat. V tej svoji pritožbi postavilo so je načelstvo pekovske zadruge, kakor rečeno, na strogo zdravstveno stališče; to vam je sestavil pravi „doktor“ pek. V pritožbi opozarjajo omenjeni „doktorji peki“, da prodajajo branjevci kruh v vežah, v prodajalnicah oglja itd., v obče v krajih, kjer se kruh nabere vsakovrstnega prahu in zdravju škodljivih snovij. Tega ne sme biti, kajti branjevci ne plačujejo davkov kakor peki, (a zato menda kupujejo kruh pri peklih). Nadalje so omenjena pritožba obrača z vsem srdom na okolščanke, katerih „biga“, da so zdravja škodljivi! No, čujta gospodje, kaj takega more govoriti le najčrniša zavist. Po takem bi morali očitati tudi pekovskemu kruhu, da je škodljiv zdravju, ker se dogaja včasih tudi to, da koga šmontano zvija po trebuhu potem, koje povzil slabo pečena kruha, ki si ga je kupil v koji pekarnji. Ako pa ravnanje pekovske zadruge ovaja okolščanke, češ, da one v svojih delavnicah ne čuvajo strogo čistote, umestno bi bilo, da bi se gospodje „doktorji peki“ nekoliko ogledali po raznih — pekovskih delavnicah! Mar so iste morda neprivogorno čiste? Prodajalnice so kolikor možno elegantne, toda delavnice in pa tam — niso baš uzor čistosti! Torej: najprvo vesmi, slavno ravnanje čistino metje v roko, pometaj pred svojim pragom, potem šo le ovajaj druga iz skrbi za „javno zdravstveno stanje“. (???)

Ne moremo pa si kaj, da ne bi o tej priliki izrekli svojega začudenja v oglede temu ovajanju iz zavisti, iz kojega ne prav jasno kaže — narodna strast. Ne verujemo, da bi z omenjeno pri-

Edinost, 31. 3. 1896

življenji, iz tega izvirajo vsa druga, zato moramo to najprvo zatrei." (Svoji k svojim, *Edinost*, 1889).

Kljub temu, da je v krogu *Edinosti* veljalo prepričanje, da "italijanska knjiga je nam in Avstriji nevarniša nego italijanski meč" (Laški pohlep po slovenskih deželah, *Edinost*, 1880), ni ta "groznja" prihajala iz virst tržaških Italijanov: "Tržčani, ki se z svojim italijanstvom z italijansko svojo kulturo tako ponašajo, so za italijanski narod pasivni; oni samo uživajo to, kar so si pravi Italijani v težki borbi in z resnim trudom priborili, ne da bi bili oni količkaj pripomogli k temu.

Vsako italijansko literarno podjetje zamrje v tem "čisto italijanskem" mestu koj po rodu. Karkoli so še imeli, posebno v zadnjih letih, takozvanih "leposlovnih" listov, bili so nam in vsemu svetu samo jasen dokaz, da se italijanska kultura nima ničesar nadejati od Tržčanov; vsako tako podjetje je le pokazalo njih nagoto in popolno nezmožnost na slovstvenem polji. O tržaških učenjakih pa še govora ni. Imajo pač baš sedaj par mož, s katerimi se ponašajo, a teh mož tržaštvo ne sega daleč, kajti njih očetom zibelka ni tekla ni v Trstu ni v Italiji, ampak drugod (...) Tržčani so praktični, oni se ne ba-

vijo ni z slovstvom ni z umetnostmi ni z učenostjo; oni se ne poganjajo ni za mestne, ni za državne službe, ker te premalo donajajo, meščani tržaški se počajo s trgovino! Ta jih redi in bogati in jim polni žepe bolj nego znanost in umetnost in bolj nego vse častne in "gotove" službe! Tudi ta izgovor je jalov (...) Nemci in židje so jim strgali vso veliko in vnosno trgovino iz rok, da, tudi mala obrt in trgovina prehaja polagoma tujcem v roke. (...) Italijani so si ohranili v Trstu samo še jezik in zagrizenost italijansko; trgovino in obrt so pa zgubili; da zgubili so celo sposobnost za verno in vstrajno in produktivno delo. Na tem polji se naglo umikajo tujcem ter se čedalje bolj bližajo materijalnemu propadu (...) (Italijanstvo v Trstu, Edinost, 1888).

Prisotnost židov v tržaški politični eliti, in to na strani liberalcev progressa, izzove latentni slovenski ("slovenski") antisemitizem: "Italijanski značaj povdarjajo v prvi vrsti tržaški listi. Kakor povsod delajo novine v Trstu javno mnenje. Novine dajejo svojim čitateljem, ki so preleni, da bi sami mislili, uže pečene in po svoje prigotovljene ideje, katerih se ti oklepajo ter je ponavljajo, brez prevdarka, brez sodbe in kritike. (...) Kar jim teče iz peresa, je hlinjevo, ne gre jim iz srca, ampak iz zelodca, za katerega edinega skrbe. Vsa njih borba, ves njih krič ni drugo nego plačana komedija. Tovariši teh stvariteljev "javnega mnenja" so židje. O moralni vrednosti teh ljudi govoriti je nepotrebno, saj vendar ves svet zna, da so brez značaja in tešči vsacega prepričanja. Židu je denar Bog, on hodi vedno široko pot večine; kakor večina misli, tako misli tudi on, soglasje svoje z njo pa si da pa drago plačati. V takih rokah je zatorej novinarstvo v Trstu, taki so stvaritelji javnega mnenja v tem, na svoj italijanski značaj tako ponosnem mestu. Tržačani, ki tako radi bijejo na zvon njih italijanske kulture, nimajo niti enega lista, katerega bi vodili pravi Italijani, v katerem bi možko in odkritosrčno povdarjali svoje italijanstvo. Ne, ti ponosni Tržačani so uže tako propali, da si morajo kupovati slovanske renegate in žide, da je navdušujejo za italijanstvo ter da kot Italijane zastopajo pred svetom! Pač žalostno in sramotno za take kulturonošce!" (Italijanstvo v Trstu, Edinost, 1888).

Protisemitsko gibanje je bilo takole opravičeno: "(...) Za nas je dognana ta pravda: za nas je povsem opravičeno antisemitsko gibanje sploh. Z ozirom na naše primorske razmere in posebnost na tržaške, pa smemo ponoviti, kaj smo rekli že gori: da je težko človeku, da ne bi bil antisemit. Gori smo rekli, da židovsko vprašanje za nas ni versko vprašanje. In res ni naša krivda, da le prepogosto moramo govoriti o naših cerkvenih odnošajih le po krivdi gospodovalnega židovstva. Mi se ne brigamo za verske stvari židovske. Mi ne silimo v njih sinagoge, pač pa silijo oni v naše cerkve. Niso zadovoljni s tem, da gospodujejo v trgovskem in gospodarskem življenju, ni jim zadosti, da imajo prvo besedo pri občinski avtonomiji, ne: oni hote imeti prvo

besedo celo pri imenovanju škofov. To presega vendar že vse meje krščanske potrpežljivosti in prisiljeni smo zapričeti najodločnejši odpor vsemi postavno dovoljenimi sredstvi. In lahko povemo tu, da je to židovsko utikanje postalo že teh pogibeljno, da se je s to stvarjo že bavilo tudi naše politično društvo in da je prepričanje obče, da ni smeti več molčati na tolika izzivanja. (...) Mi puščamo pri miru njih vero, njih sinagoge in njih rabine, zahtevamo pa, da se tudi oni ne vtikajo v naše cerkvene stvari. Proti temu drznemu utikanju je treba zasnovati odločen odpor. Židovski upliv usiljuje uprav sleherni dan boj vsemu krščanstvu, a krščanstvo bode moralo vsprejeti ta usiljeni mu boj ter izvojevati istega vsemi dovoljenimi zakonitimi sredstvi. Tako ne moremo dalje, ako nočemo biti izdajalci na svoji verski, gospodarski in narodni koristi". (Usiljena nam borba, Edinost, 1895).

Tudi volitve so predstavljale trenutek etnične kontrapozicije. Posebno nemirno je bilo po državnoborskih volitvah leta 1897. Poraz Nabergoja na volitvah je sprožil na podeželju pravi lov na "izdajalce", ki so z glasom za italijanskega kandidata pripomogli k volilnemu porazu v podeželski, torej tradicionalno slovenski kuriji. Najhuša nesreča se je pripetila v Barkovljah, kjer se je smrtno ponesrečil stražar Bogatec iz Križa. Po pisanju Piccola, naj bi Bogatec padel z lestve, na katero se je povzpel, da bi se izognil jezi domačinov, ki jih je izzval s klicem "Viva Mauroner". Piccolo je omenjeno nesrečo izkoristil za kampanijo proti slovenskim agitatorjem, ki podpihujejo sicer miroljubno ljudstvo.

Tudi po drugih vaseh so se vrstili obračunavanja in pretepi, ki so imeli svoj epilog na sodišču. Prav iz sodnih poročil, ki jih je objavljala "Edinost", je razvidno, da je šlo za obračunavanje s predstavniki tistih institucij, ki so v okoličanskih vaseh pravzaprav ustvarjale iz Slovencev Italijane, npr. šole Lege Nazionale, in zlasti s sosedi - Slovenci, ki so glasovali za Mauronerja. Zaprtih in kasneje kaznovanih okoličanov je bilo nekaj desetina. Njim oziroma njihovim družinam so pomagali s pomočjo prispevkov vseslovenske solidarnostne nabirke, na italijanski strani pa so prav tako vneto zbirali sredstva za družino umrlega stražarja in za pretepe za italijansko stvar.

Izguba političnega predstavnštva na Dunaju je pomenila za Slovence v Trstu, še zlasti pa za okoliške Slovence več kot politični poraz, ki ga je mogoče preboleti na naslednjih volitvah: bil je to nedvoumni signal, da se je celo znotraj samega podeželja prenesel konflikt interesov med mestom in okolico. Slovenski poslanec na Dunaju je predstavljal ne samo slovensko prebivalstvo iz Trsta na Dunaju, ampak je bil tudi politična garancija za direktno posredovanje zahtev Slovencev na Dunaju. Uspeh Mauronerja tudi z delno pomočjo slovenskih glasov je pomenil raznarodovanje ne samo volilcev, ampak tudi politike. Namesto izrazite narodnjaške politike Edinosti so se tudi slovenski volilci v

okolici odločili za podpiranje "mestne" politike italijanske stranke, ki je v končni analizi pomenila podporo italijansko usmerjeni politiki v mestu in njeno potrditev tudi na Dunaju.

Trst je tudi tedaj bil le "multikulturno mesto", v katerem ni bilo mogoče razviti interkulturnega procesa, to je procesa aktivne solidarnosti v družbi, kjer različne nacionalne skupnosti in kulture, živeče na skupnem ozemlju, vzdržujejo odprte odnose interakcije, ki te-

meji na medsebojnem priznanju vrednot in načina življenja (All different all equal, 1995, 23).

Poznavanje jezika soseda (in to v obeh smereh) bi bil začetek tega procesa na kulturnem področju, na političnem področju pa bi priznavanje subjektivitete manjšine oz. njena zastopanost v izvoljenih organih bila znak, da sta obe skupnosti, večinska in manjšinska, soodgovorni za sooblikovanje lastnega prostora in bodočnosti.

"THE ITALIAN BOOK IS A GREATER THREAT TO US AND AUSTRIA THAN THE ITALIAN SWORD"

Peter RUSTJA

SLORI, IT-34133 Trieste, Via Carducci, 8

SUMMARY

The Trieste multicultural society of that time was, similar as the societies of the present day, a product of the economic development attracting numerous immigrants not only from other Austrian provinces but also from other countries, mostly from the neighbouring Italy, as well as of the presence of a multinational, i.e. Slovene autochthonous community.

Simultaneously with the multicultural character of the town, illustrated particularly by the inhabitants of so very diverse cultures, religious beliefs and languages, the so-called provincial or municipalistic idea developed in Trieste, which gradually turned into a true ideology of the Trieste political elite, its programme and values based on the very particularity of Trieste, the essence of which was the Italian character of the town. This of course narrowed the multicultural dimension of the town to the perception that Trieste had become, instead of a town of numerous cultures, merely a town of a distinct Italian character.

From the sphere of politics these ideas were gradually transferred also to the everyday life. The stereotype perception of the presence and the past had a useful purpose for the political interests of the town's majority and it very effectively carried on the Italian values to the cultural, linguistic and administrative life of the town. The idea, which was developed by the Trieste political elite, gradually became part of the collective consciousness of the Italian speaking inhabitants in Trieste. Political implementation of this programme was enabled above all by the mastery of the town hall. A fairly important role in this was played by education. The Trieste Council set up municipal schools of all possible categories with the Italian as a teaching language in the town centre as an alternative to the state (German) schools, while elementary municipal schools were available to the Slovenes only in rural areas. Every single application for the setting up of an elementary school with the Slovene as a teaching language was consistently rejected with the explanation that the Slovenes had their schools already in the surroundings of Trieste and that in its centre the Slovene language had no right of domicile. The Council of course also had the right to name the personnel in schools as well as to stipulate the subjects to be taught at them. One of the conditions for a teacher to be appointed in the surrounding, i.e. Slovene schools was proficiency in the Italian language, while teaching of the Slovene language in Italian schools was utterly absent.

Equally unsuccessful were the attempts to introduce the Slovene language at council schools where subjects were taught in Italian.

Existence of the Slovene countryside was actually an accepted fact, in striking contrast to the presence of the Slovenes in the town itself. Those who settled in Trieste simply had to reconcile themselves to accepting the language and culture of the town's majority, i.e. Italian.

The Slovene identity was granted only to those living outside the town walls. The stereotype of the Slovene inhabitant was of course an antithesis of a Trieste citizen: the Slovene could only be a peasant who due to his lack of education could not have the same possibilities for education in his own language.

The other characteristic of the interethnic relations in the Trieste area was fear of hostile environment. Fear of a mass political gathering at Dolina in 1878 and the Slovenes invading the town from the rural area, as well as fear of economic dominant position by the Slovenes who were of course aided by other, financially more powerful Slavs, are only a few of the outer pictures of the same mental pattern. This "inherent fear" can be easily detected in

numerous articles and letters published by the Trieste newspapers of that time. To them of course responded the Trieste "Edinost", which resolutely commented and gave judgement against the articles spreading the feelings among the Italian inhabitants that the people living in the environs of Trieste were negatively inclined towards the townspeople. The reason for this was supposedly a number of overstrained people from the town's surroundings who presumably attempted to disunite the otherwise united town and its environs with unprecedented pretensions, such as usage of the Slovene language in public life, greater representation of the town's environs in the elected bodies, introduction of Slovene schools, etc. The inhabitants of the town's surroundings were, apart from this, also guilty of other things that almost cyclically occurred prior and after the elections. After the 1885 elections, for example, the women coming from more noble Trieste families decided to boycott the Slovene bread vendors, milkmaids and washerwomen, in order not to support those who voted for Nabergoj. A similar story can be traced from "Edinost" published on March 31st 1896 and regards the complaints of the Trieste bakers. The latter namely complained against costmongers who were selling bread, and women from the town's surroundings who were selling "unhealthy rolls" (which, however, were highly esteemed by the citizens). On this occasion the newspaper "Edinost" wrote that this was an action that was not carried out by all the master bakers, for most of them were Slovenes. Something similar was happening to the washerwomen who were less than a month later accused of spreading tuberculosis and other diseases to the town, as they were washing the rich citizens' linen in water holes and pools.

The picture of the Italians as derived from the Slovene journalism of that is as negative as the one above. The Italian population in Trieste, too, consisted of autochthonous people and numerous immigrants who had come to Trieste from the neighbouring Italy for economic reasons. The author of the article published in "Edinost" in 1886 wrote that in working class there prevailed "half naked and black Italians" and at the same breath added that "the inhabitants of Trieste's environs and other compatriots after all still have some property at home in order not to look for work in the town. So while perhaps the majority of the rich merchants and large estate owners are Italians, the Slav smaller properties are in a substantial minority." The majority and minority notion was thus very relative at that time as well. The Trieste Slovenes liked to emphasise the Austrian identity of the town and their Austrian citizenship also in contraposition with the Italians - *regnicoli*, foreigners in short.

The discussion held in the Trieste Municipal Council over a number of workers from Romagna being beaten up at Škedenj in 1897 illustrates how the question of workers from the neighbouring Italy was not merely part of the national contraposition but of social nature as well. In the discussion these two viewpoints interacted, since the Italian side claimed that the scuffle occurred simply because the workers were of Italian nationality, while the Slovene MP's insisted that this had been an act of violence which, however, had been caused by the lack of jobs and bread among the locals. Similar acts of violence were recorded elsewhere, for example involving Italian workers in Switzerland and France, the main reason for this being very poor employment conditions.

The fear of Italian culture and language was associated with their advancement into the Trieste environs. Especially towards the end of the 1880's the circles of the political majority of the Trieste town hall began with a more thorough policy of mastering the entire Trieste territory, including its surroundings. To reach this goal it was of course necessary to hold at least some hinterland in the rural area. Apart from schools of the Italian Lega Nazionale let us mention the setting up of the so-called Concordia Society in 1885. Its first president was that particular Leopold Mauroner who at the elections 12 years later beat MP Nabergoj in the very neighbouring curia.

Marriage with a member of some other nationality was in some articles published in "Edinost" presented as a national treason or as a wilful deviation from national consciousness, while on the other hand it was still very much present in Trieste in the Slovene society of that time.

The presence of the Jews in the Trieste political elite on the side of the liberals provoked a latent Slovene ("Slav") anti-Semitism, which was for the Slovenes in Trieste a part of the political fight against the Italian liberal elite.

The elections, too, presented a moment of ethnic contraposition. Particularly turbulent were the days after the parliamentary elections in 1897. Nabergoj's defeat at these elections triggered off, in the rural area, a hunt for traitors who with a vote for the Italian candidate contributed towards the defeat in the rural, i.e. traditional Slovene curia.

Trieste was even then merely a "multicultural town" in which no intercultural process could develop, i.e. the process of an active solidarity in the society where different national communities and cultures living in common territory sustain open relations of interaction based on the mutual recognition of the national values and the way of life. Mastery of the neighbour's language (in both ways) would be the beginning of this process in the sphere of culture, while in the political sphere this would be achieved by recognising the ethnic minority's subjectivity; its representation in the elected bodies would be a sign that both, the majority and the minority communities, are co-responsible for the co-creation of their own future and space.

Key words: Trieste, multicultural, inter-ethnic stereotypes

LITERATURA

Ali je Trst zgubljen za nas? Edinost, 6.10.1894.

AST, Pol. ris., b. 276.

AST, Pol. Società, b. 40.

Brander, P., Cardenas, C., Gomes, R., Taylor, M., Vincente Abad, J. de (1995): All different all equal. Education pack. Ideas, resources, methods and activities for informal intercultural education with young people and adults. Strasbourg, Council of Europe-Youth Directorate.

Consiglio della città di Trieste, Seduta pubblica 12.6.897, 86-92.

"Doktor pek" in "vojska proti bigam". Edinost, 31.3.1896.

Fuori lo straniero. Edinost, 31.12.1895.

Fiasko! Edinost, 2.2.1896.

Godina-Vrdelski, J. (1870): Opis in zgodovina Tersta in njegove okolice pa še marsikaj družega o slavjanskih zadevah. Trst, 1870.

Godina-Verdelski, J. (1879): Posebno sporočilo Josipa Godine-Verdelskega za njegove domačince. Trst.

Iz spodnje okolice. Edinost, 6.5.1891.

Iz spodnje okolice. Edinost 13.8.1896.

Italijanstvo v Trstu. Edinost, 24. in 27.10.1888.

Laški pohlep po slovenskih deželah. Edinost, 3.11.1880.

MAEAS, SAAPP (Ministero degli affari esteri, Archivio storico, Serie affari politici), Consolato generale di S.M. il re d'Italia, Trieste, 30 novembre 1912, b. 100. V: Millo, A. (1989): L'élite del potere a Trieste. Milano, 26-27.

Negrelli, G. (1978): Al di qua del mito. Diritto storico e difesa nazionale nell'autonomismo della Trieste asburgica. Trieste.

Od kod nam dohajajo renegatje. Edinost, 30.11.1889.

Ples, Edinost, 10.8.1887.

Post festum. Edinost, 13.6.1885.

Resoconto stenografico della XV seduta pubblica del Consiglio del dì 10.6.1871.

Resoconto stenografico della XXXIV seduta pubblica (straordinaria) del Consiglio del dì 6.7.1876.

"Slovani v Trstu". Edinost, 26.5.1886.

Strah pred Slovani. Edinost, 26.10.1878

Svoji k svojim. Edinost, 31.7.1889.

Sv. Križ - Abesinija. Edinost, 22.3.1896

Tržaška okolica. Edinost, 11.2.1885.

Usiljena nam borba. Edinost, 29.12.1895.

Zopet sramota okolice. Edinost, 29.7.1896.

Zopet vojna proti pericam! Edinost, 11.4.1896.